Estyn

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Ymateb i Ymgynghoriad / Consultation Response

Enw / Name:	Meilyr Rowlands
Rôl / Role:	Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
E-bost / Email:	ChiefInspector@estyn.gov.uk
Rhif Ffôn / Tel No:	02920 446 446
Dyddiad / Date:	17 Ebrill 2019
Pwnc / Subject:	Mesur cynnydd cenedl

Gwybodaeth gefndir am Estyn

Estyn yw Swyddfa Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Fel corff y Goron, mae Estyn yn annibynnol ar Lywodraeth Cymru.

Prif nod Estyn yw codi safonau a gwella ansawdd addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae hyn wedi'i amlinellu'n bennaf yn Neddf Dysgu a Sgiliau 2000 a Deddf Addysg 2005. Wrth arfer ei swyddogaethau, rhaid i Estyn ystyried y canlynol:

- Ansawdd addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Y graddau y mae addysg a hyfforddiant yn diwallu anghenion dysgwyr;
- Y safonau addysgol a gyflawnir gan ddarparwyr addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth y darparwyr addysg a hyfforddiant hynny;
- Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol dysgwyr; a'r
- Cyfraniad a wneir at les dysgwyr.

Mae cylch gwaith Estyn yn cynnwys (ond heb fod yn gyfyngedig iddynt) meithrinfeydd a lleoliadau nas cynhelir, ysgolion cynradd, ysgolion uwchradd, ysgolion annibynnol, unedau cyfeirio disgyblion, addysg bellach, dysgu oedolion yn y gymuned, gwasanaethau addysg llywodraeth leol, dysgu yn y gwaith, ac addysg a hyfforddiant athrawon.

Gallai Estyn roi cyngor i'r Cynulliad ar unrhyw fater yn gysylltiedig ag addysg a hyfforddiant yng Nghymru. I gyflawni rhagoriaeth i ddysgwyr, mae Estyn wedi gosod tri amcan strategol, sef:

- Darparu atebolrwydd i ddefnyddwyr gwasanaeth ar ansawdd a safonau addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Llywio datblygiad polisi cenedlaethol gan Lywodraeth Cymru;
- Meithrin gallu ar gyfer gwella'r system addysg a hyfforddiant yng Nghymru.

Nid yw'r ymateb hwn yn gyfrinachol.

CYFLWYNIAD

Mae addysg yn hawl ddynol sylfaenol[1]. Ei phrif ddiben yw paratoi pobl trwy roi iddynt y medrau, y wybodaeth a'r ddealltwriaeth sydd eu hangen arnynt i wneud y gorau o'u doniau, eu diddordebau a'u galluoedd unigol i gyflawni eu potensial [2] [3]. Yn ogystal â llythrennedd a rhifedd, dylai addysg helpu pobl i fyw bywydau iach, hapus, ffyniannus a pharchus[4]. Addysg yw un o'r conglfeini ar gyfer cyflawni datblygu cynaliadwy a sicrhau dyfodol cynaliadwy[5].

Mae Estyn wedi croesawu cynlluniau Llywodraeth Cymru i barhau i ysgogi gwelliannau mewn system addysg sydd wedi'i seilio ar egwyddorion cydraddoldeb, tegwch a chynhwysiant[6]. Er bod llawer i'w ddathlu, mae gwaith i'w wneud o hyd. Gwyddom na chaiff pob dysgwr yr un cyfle i elwa ar addysg o ansawdd da a chyflawni lefelau cyrhaeddiad uchel. Mae deilliannau addysg gwaelach wedi eu cysylltu'n anghymesur â phlant a phobl ifanc sy'n cael eu heffeithio gan dlodi, sy'n byw ag anabledd, sy'n perthyn i gymuned pobl dduon neu leiafrifoedd ethnig[7], ac sydd wedi derbyn gofal gan yr awdurdodau lleol. Mae'r anfantais gynnar hon yn debygol o barhau yn ystod eu bywydau yn ddiweddarach, gan niweidio eu cyfleoedd cyflogaeth a'u rhagolygon cyffredinol o ran iechyd a lles[8].

Bu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ysgogwr newid allweddol ar gyfer y sector cyhoeddus yng Nghymru. Mae'n canolbwyntio ymdrechion i gyfuno ein hewyllys strategol a'n hadnoddau i wella lles cyffredinol Cymru. Mae saith Nod Llesiant ac egwyddor datblygu cynaliadwy'r Ddeddf yn darparu fframwaith cynhwysfawr sy'n ein cynorthwyo i wneud y mwyaf o gyfraniad Cymru i gyflawni rhwymedigaethau domestig a rhyngwladol. Mae'r cyfrifoldebau hyn wedi eu cynnwys mewn cytundebau hawliau dynol rhyngwladol a Nodau Datblygu Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig.

Mae gosod nodau uchelgeisiol i wella lles economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol Cymru yn ymarfer gwerth chweil ar ei ben ei hun. Fodd bynnag, mae olrhain graddfa a chyflymdra newid yn effeithiol yn elfen allweddol o ddatgloi datblygiad cynaliadwy rhagweithiol a sicrhau bod Cymru yn cyflawni'r nod hwn. Felly, mae Estyn yn cefnogi

[1] Erthygl 10 – Y Cenhedloedd Unedig (1948) *Datganiad Cyffredinol o Hawliau Dynol.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf. Darllenwyd ar: 15/04/2019

[2] Erthygl 13 – Y Cenhedloedd Unedig (1966) *Cyfamod Rhyngwladol ar Hawliau Economaidd, Cymdeithasol a Diwylliannol.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf Darllenwyd ar: 15/04/2019

[3] Erthygl 29 – Y Cenhedloedd Unedig (1989) *Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf. Darllenwyd ar: 15/04/2019

[4] Pwyllgor y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (2001) *Sylw Cyffredinol Rhif 1: Nodau Addysg.* [.doc] Ar gael ar-lein yn: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjA8L63kdLhAhV1sXEKHSd1CQAQFjABegQIABAC&url=https%3A%2F%2Fwww2.ohchr.org%2Fenglish%2Fbodies%2Fcrc%2Fdocs%2FGC1_en.doc&usg=AOvVaw1XjvUbKtBPsMrK-LOJvmxR. Darllenwyd ar: 15/04/2019

[5] Sefydliad Addysgol, Gwyddonol a Diwylliannol y Cenhedloedd Unedig (2016) *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4 – Ensuring inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf. Darllenwyd ar: 15/04/2019

[6] Llywodraeth Cymru (2017) *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth Ein Cenedl.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2018-03/education-in-wales-our-national-mission.pdf. Darllenwyd ar: 16/04/2019

[7] Llywodraeth Cymru (2019) *Dangosyddion CA4 yn ôl blwyddyn a chefndir ethnig 2016-18.* [.html] Ar gael yn: https://statswales.gov.wales/v/FXM7. Darllenwyd ar: 16/04/2019

[8] Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (2018) *A yw Cymru'n Decach?: Cyflwr cydraddoldeb a hawliau dynol 2018.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/is-britain-fairer-2018-is-wales-fairer.pdf. Darllenwyd ar: 16/04/2019

defnyddio'r gyfres o ddangosyddion cenedlaethol[9] i gynnig cerrig milltir a fydd yn helpu monitro cynnydd lles cenedlaethol. Fodd bynnag, mae lle i wella'r cerrig milltir a gynigir.

Mae'r ymateb hwn i'r ymgynghoriad yn canolbwyntio ar:

- Ychwanegu cerrig milltir a fydd yn helpu mesur cynnydd ar ddiogelwch ac ymdeimlad o berthyn
- Ehangu'r set ddata i gynnwys safbwyntiau plant a phobl ifanc
- Addasu yn unol â mesurau perfformiad disgyblion newydd wrth iddynt ddod i'r amlwg o ddatblygu'r cwricwlwm newydd.

CWESTIYNAU'R YMGYNGHORIAD

A. <u>Newidiadau i'r meini prawf i ddewis dangosyddion cenedlaethol y bydd cerrig milltir cenedlaethol yn cael eu datblygu yn unol â nhw</u>

Cwestiwn 1: A ydych yn cynnig unrhyw newidiadau i'r meini prawf?

Ydyn	X
Nac ydyn	

Cwestiwn 6: A ydych chi'n cynnig dileu unrhyw un o'r meini prawf presennol?

Ydyn	
Nac ydyn	X

B. <u>Newidiadau i'r set fach o ddangosyddion cenedlaethol y bydd cerrig milltir cenedlaethol yn cael eu datblygu yn unol â nhw</u>

Cwestiwn 7: A ydych chi'n cynnig unrhyw newidiadau i'r set fach o ddangosyddion cenedlaethol rydym yn cynnig gosod cerrig milltir cenedlaethol yn unol â nhw?

Ydyn	X
Nac ydyn	

Cwestiwn 8: A ydych chi'n cynnig dileu neu ychwanegu dangosyddion cenedlaethol o'r set fach rydym yn cynnig gosod cerrig milltir cenedlaethol yn unol â nhw? (Ticiwch un blwch)

Dileu	
Ychwanegu	X

[9] Llywodraeth Cymru (2016) *Sut mae mesur cynnydd cenedl?: Dangosyddion cenedlaethol ar gyfer Cymru.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://llyw.cymru/?_ga=2.130573261.330248680.1571388090-1696243265.1547551928 Darllenwyd ar: 16/04/2019

Cwestiwn 9: Os ydych chi'n cynnig dangosydd cenedlaethol ychwanegol y dylid gosod carreg filltir yn unol ag ef, pa ddangosydd cenedlaethol ydych chi'n cynnig ei ychwanegu?

Ychwanegu set ychwanegol o gerrig milltir yn unol â'r canlynol:

Dangosydd Cenedlaethol 27: Canran y bobl sy'n cytuno eu bod yn perthyn i'r maes; bod pobl o wahanol gefndiroedd yn gyrru ymlaen â'i gilydd yn dda; a bod pobl yn parchu ei gilydd.

Cwestiwn 11: Rhowch esboniad ar gyfer eich newidiadau arfaethedig a'r cyfraniad a wnânt at set fach a chytbwys o gerrig milltir.

Mae Estyn yn croesawu'r bwriad i gadw'r set arfaethedig o gerrig milltir yn fach. Bydd hyn yn helpu cyrff cyhoeddus i ganolbwyntio ar feysydd polisi cymdeithasol trawsbynciol. Bydd y cerrig milltir arfaethedig yn darparu fframwaith buddiol i fesur cynnydd yn unol â'r rhan fwyaf o'r Nodau Lles. Fodd bynnag, ychydig iawn a geir i fonitro datblygiadau yn 'Cymru sy'n Fwy Cyfartal' a 'Cymru o gymunedau cydlynus', yn enwedig o ran sicrhau ymdeimlad o ddiogelwch a pherthyn i gymuned.

Mae rhaglen Llywodraeth Cymru ar gyfer diwygio'r cwricwlwm yn fenter uchelgeisiol. Mae pedwar diben y cwricwlwm ysgol newydd yn canolbwyntio'n gyfan gwbl ar sicrhau cynnydd cenedlaethau'r dyfodol trwy greu:

- dysgwyr uchelgeisiol a galluog sydd…yn barod i ddysgu trwy gydol eu bywydau
- cyfranwyr mentrus a chreadigol sydd…yn barod i gymryd rhan lawn mewn bywyd a gwaith
- dinasyddion moesegol a gwybodus sydd…yn barod i fod yn ddinasyddion Cymru a'r byd
- unigolion iach a hyderus sydd…yn barod i fyw bywydau boddhaus fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas[10].

Fodd bynnag, gwyddom nad yw pob dysgwr yn cael yr un cyfle i elwa ar addysg o ansawdd da, a chyflawni lefelau cyrhaeddiad uchel. Yn aml, gall effaith profiadau niweidiol yn ystod plentyndod, tlodi[11], anabledd[12] a derbyn gofal[13] rwystro galluoedd dysgwyr a'u parodrwydd i ddysgu. Mae'r anghydraddoldeb hwn yn debygol o ddilyn plant a phobl ifanc i'w bywydau fel oedolion ac mae'n debygol o leihau eu rhagolygon lles cyffredinol wrth iddynt dyfu[8].

Mae datblygu cynaliadwy yn dechrau ac yn gorffen â phlant diogel, iach sy'n cael eu haddysgu'n dda[14]. Felly, yn ogystal â manteision addysg, mae'n bwysig sefydlu cerrig milltir sy'n helpu i ni bennu pa mor dda rydym yn mynd i'r afael ag anghydraddoldeb sy'n atal dysgwyr rhag ymgymryd yn llawn â'u profiadau addysgol, neu wneud y gorau ohonynt, yn

---

[10] Llywodraeth Cymru (2018) *Pedwar diben y cwricwlwm i Gymru.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2018-03/the-four-purposes-of-the-curriculum-for-wales.pdf Darllenwyd ar: 16/04/2019

[11] Llywodraeth Cymru (2019) *Dangosyddion allweddol Cyfnod Allweddol 4 fesul hawl i Brydau Ysgol Am Ddim, ac ardal 2017/18.* [.html] Ar gael ar-lein yn: https://statswales.gov.wales/v/FW97. Darllenwyd ar: 16/04/2019

[12] Llywodraeth Cymru (2019) *Dangosyddion Cyfnod Allweddol 4 yn ôl blwyddyn a math o AAA (Angen addysgol arbennig) 2018*. [.html] Ar gael ar-lein yn: https://statswales.gov.wales/v/FXM6. Darllenwyd ar: 16/04/2019

[13] Llywodraeth Cymru (2019) *Plant 16 oed a throsodd sy'n gorffen derbyn gofal yn ystod y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth yn ôl awdurdod lleol, cymwysterau a mesur.* [.html] Ar gael ar-lein yn: https://statswales.gov.wales/v/FXNA. Darllenwyd ar: 16/04/2019

[14] UNICEF (2015) *A post-2015 world fit for children.* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: https://www.unicef.org/socialpolicy/files/Sustainable_Development_post_2015.pdf. Darllenwyd ar: 16/04/2019

yr ysgol a'r tu allan.

Mae dangosyddion sy'n cyd-fynd neu a allai weithredu fel procsi ar gyfer cerrig milltir a grëwyd o dan **Ddangosydd Cenedlaethol 27** yn cynnwys:

- 18. Canran y bobl sy'n byw mewn aelwydydd mewn tlodi incwm o gymharu â chanolrif y DU, wedi'i mesur ar gyfer plant, oedran gweithio a'r rheiny o oedran pensiwn
- 19. Canran y bobl sy'n byw mewn aelwydydd mewn amddifadedd sylweddol
- 23. Canran sy'n teimlo eu bod yn gallu dylanwadu ar benderfyniadau sy'n effeithio ar eu hardal leol
- 24. Canran y bobl sy'n fodlon â'u gallu i ddefnyddio/fanteisio ar y cyfleusterau a'r gwasanaethau y mae eu hangen arnynt
- 25. Canran y bobl sy'n teimlo'n ddiogel gartref, yn cerdded yn yr ardal, ac wrth deithio
- 26. Canran y bobl sy'n fodlon â'r ardal leol fel lle i fyw
- 28. Canran y bobl sy'n gwirfoddoli
- 30. Canran y bobl sy'n unig
- 35. Canran y bobl sy'n mynychu neu'n cymryd rhan mewn gweithgareddau'n ymwneud â'r celfyddydau, diwylliant neu dreftadaeth o leiaf 3 gwaith y flwyddyn
- 37. Canran y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg
- 38. Canran y bobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon deirgwaith yr wythnos neu fwy.

Bydd sefydlu cerrig milltir sy'n berthnasol i 'Cymru sy'n Fwy Cyfartal' a 'Cymru o gymunedau cydlynus' yn helpu cyrff cyhoeddus i ystyried yr elfennau lles goddrychol yn gryfach yn eu cynllunio strategol, wrth ddyrannu adnoddau ac wrth werthuso. Gallai gefnogi datblygu dulliau ysgol gyfan a chynorthwyo cydweithio rhwng gwasanaethau sydd wedi eu cynllunio i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau mewn addysg.

Bydd llawer o'r ffynonellau data sy'n dod o dan y dangosyddion yn galluogi dadansoddi ystod o faterion lles goddrychol (er enghraifft, pa mor dda mae pobl yn teimlo eu bod yn cael eu cynnwys mewn gwneud penderfyniadau neu'r cyfle a gânt i gymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon) wedi eu dadgyfuno yn unol â'r nodweddion gwarchodedig. Fodd bynnag, mae llawer o'r data ar gyfer y dangosyddion hyn yn dibynnu ar ganlyniadau Arolwg Cenedlaethol Cymru. Er y bydd hyn yn cynnig gwybodaeth bwysig a allai ymwneud â dysgwyr sy'n oedolion a'r boblogaeth ehangach, mae'r Arolwg Cenedlaethol yn eithrio safbwyntiau plant a phobl ifanc oedran ysgol (5 – 15 mlwydd oed). Mae Pwyllgor y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn yn amlinellu disgwyliadau ar gyfer casglu data digonol a dibynadwy i nodi gwahaniaethu a/neu anghyfartaledd wrth roi hawliau plant ar waith[15]. I gau'r bwlch data a amlygwyd uchod, gallai Llywodraeth Cymru ailagor trafodaethau i sefydlu arolwg cenedlaethol i blant, neu, fel cam cyntaf, ystyried sut gallai canlyniadau sydd ar ddod yr arolwg Ymddygiadau Iechyd Plant Oedran Ysgol (HBSC) ehangu'r set ddata sy'n cefnogi'r Dangosyddion Cenedlaethol.

C. Newidiadau i'r 46 dangosydd cenedlaethol presennol

Cwestiwn 13: **A ydych chi'n cynnig unrhyw newidiadau i'r 46 dangosydd cenedlaethol presennol?**

Ydyn	x

[15] Pwyllgor y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (2003) *Sylw Cyffredinol Rhif 5: Mesurau Cyffredinol o Weithredu'r Confensiwn ar Hawliau'r Plentyn (arts. 4, 42 a 44, para. 6).* [.pdf] Ar gael ar-lein yn: http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsiQql8gX5Zxh0cQqSRzx6Zd2%2fQRsDnCTcaruSeZhPr2vUevjbn6t6GSi1fheVp%2bj5Jer1JAcdCHPFrKeD69Ql4JkGsjjg4QeTW0QYyXSpJcw Darllenwyd ar: 16/04/2019

Nac ydyn	

Cwestiwn 14: **Pa fath o newid ydych chi'n ei gynnig i'r 46 dangosydd cenedlaethol presennol?**

Dileu neu newid dangosydd presennol	x
Newydd	

Cwestiwn 15: **Os ydych chi'n cynnig newid i ddangosydd/ion presennol neu'n cynnig dangosydd newydd, rhowch y fersiwn rydych chi'n ei chynnig.**

Rydym yn cytuno y bydd angen addasu geiriad **Dangosydd Cenedlaethol 7** maes o law, fel y nodwyd yn nogfen yr ymgynghoriad ac yn ein hesboniad yn ein hateb i C17.

Cwestiwn 17: **Os ydych chi'n cynnig dileu dangosydd cenedlaethol presennol, nodwch y dangosydd hwnnw.**

Mae angen cadw dangosydd perfformiad disgyblion tuag at ddiwedd ysgol uwchradd o hyd. Mae Llywodraeth Cymru yn seilio'r dangosydd cenedlaethol presennol ar fesur presennol perfformiad ysgolion uwchradd. Fodd bynnag, fel y nodwyd gan ddogfen yr ymgynghoriad, mae'n debygol y bydd hyn yn newid wrth i ni symud tuag at ddiwygio'r cwricwlwm a datblygu cyrsiau TGAU newydd rhwng 2020 a 2024.

O safbwynt tymor hir, efallai na fydd y dangosydd presennol yn fesur priodol ar gyfer y cerrig milltir. Fodd bynnag, gallai weithredu fel mesur priodol yn y cyfamser. Bydd angen i newidiadau i'r set dangosyddion cenedlaethol yn y dyfodol ystyried unrhyw fesurau perfformiad disgyblion newydd sy'n dod i'r amlwg. Fodd bynnag, bydd angen ystyried sicrhau hefyd nad oes unrhyw ganlyniadau anfwriadol ar ymddygiadau yn y system addysg yn sgil codi'r defnydd o'r dangosyddion perfformiad at y diben hwn.

[DIWEDD]